

El cors, una llengua desconeguda¹

BÉATRICE RODAT
Universitat Jaume I

«[...] U corsu, chì ghjova? dicenu uni pochi. Hè bell'è càpita chì ùn ghjuverà micca à fà u cumerciu cù e Mèriche! Ma ghjova. Una, chì ghjé a lingua di i Corsi è tutt'ugnumu hà da sapè a soia, a lingua. U corsu ghjova, chì quand'omu u sà, s'ampàranu megliu l'altre lingue, màsimu e latine, ma ancu quill'altre. U corsu ghjova chì vi face cunnosce un paese, u pòpulu chì ci stà, a so cultura, u so pensamentu, a so poesia».

«[...] Per a què serveix la llengua corsa?, es pregunten alguns. Evidentment no servirà per comerciar amb les Amèriques! Però és útil. En primer lloc, perquè és la llengua dels corsos i cal que aquests la sàpiguen. El cors també és útil perquè, una volta la coneixem, resulta molt més fàcil aprendre les altres llengües, especialment les llatines, encara que no són les úniques. La llengua corsa és útil perquè ens ajuda a conèixer un país, els seus habitants, la seua cultura, la seua manera de pensar i la seua poesia».

1. Definició

El cors és una llengua romànica del grup italo-romànic. Aquesta classificació l'ha confirmada la revista científica del *Lexicon Romanistischen Linguistik* (1988) en publicar una llista de les catorze llengües romàniques dins de la qual es troba el cors, junt a altres, com l'italià i el francès, per exemple; és obvi que el cors té relacions amb aquestes dues llengües esmentades, per evidents raons sociohistòriques.

És important recordar que aquesta llengua no és un italià importat o transformat, sinó més bé el resultat d'una evolució pròpia a partir d'una llengua en estat força llatinitzat, encara que no és possible datar amb precisió aquesta evolució, llevat que açò es faça a partir de la configuració extremadament muntanyosa i fragmentada del relleu insular. Així, suposem que sobre el substrat prellatí tirrenc es va constituir un neollatí popular, base del parlar romànic que progressivament esdevindria la llengua corsa que es parla avui.

2. Evolució de la llengua corsa al llarg dels últims segles

2.1. La llatinització

La llatinització de la llengua sembla que es va realitzar molt lentament, després d'una romanització molt general. La conquesta s'aconsegueix al voltant de l'any 3 a.C., després d'un segle i mig d'ocupació. Tanmateix, Sèneca, que va estar exiliat a Còrsega entre els anys 40 i 41 d.C., indica en els seus escrits que «els corsos encara parlen una llengua bàrbara i incompreensible», la qual cosa prova que en el primer segle de la nostra era encara

---

¹ Traducció del francès de Gloria Broch Arnau (Universitat Jaume I), dins del Pla estratègic 2005 del Departament de Traducció i Comunicació. Revisió de Joan Verdegal (UJI).

no s'havia produït la llatinització de la llengua parlada.

Quan es va produir? Quina és la data exacta? Aquesta qüestió és difícil de respondre. Malgrat això, podem afirmar, sense por a equivocar-nos, que existeix una gran diferència temporal entre la conquesta de la costa est, que va sofrir una important colonització, i les zones de l'interior, on, pel contrari, els «colonitzadors» no van exercir una forta pressió. De tota manera, la llatinització de l'illa es va produir abans de caure sota la influència toscana, en l'època de l'edat mitjana.

2.2. Influències, illots lingüístics i parentescos

La influència del toscà ha estat capital; a partir del segle IX, es va refermant i, consegüentment, provoca que es trenquen els antics lligams lingüísticoculturals que unien Còrsega i Sardenya des que aquestes dues illes van ser circumscrites a la divisió administrativa bizantina. Sardenya experimentarà posteriorment un domini catalanoaragonès.

D'aquesta influència, el cors conserva, indiscutiblement, un color dantesc; fins i tot, alguns sociolingüistes italians consideren que aquesta llengua és propícia per conservar arcaïsmes itàlics. Es constaten certs parentescos amb alguns dialectes meridionals d'Itàlia, sobretot el calabrès. També cal dir que a Gallura, al nord de Sardenya, existeix un dialecte semblant al del sud de Còrsega, ja que un grup de pastors corsos s'hi van instal·lar al principi del segle XVII.

Contràriament, els illots lingüístics que es van incorporar antigament constitueixen una originalitat a la pròpia Còrsega. Les ciutats de Bonifacio i de Calvi encara parlen un dialecte lligur d'origen genovès. Però, malgrat una dominació política de cinc segles, els genovesos a penes han transmès la seua llengua, ja que ells mateixos van adoptar el toscà com a llengua escrita (Chiorboli, 1999). Així doncs, el cors no prové del genovès, com es creia.

Dir que el cors va ser importat d'Itàlia en l'època en què les llengües romàniques ja estaven formades és una afirmació que no es podria verificar, ja que actualment s'ha demostrat que l'onada toscanitzant es va propagar per una zona ja llatinitzada. Desgraciadament, a causa de la manca de textos, no és possible descriure l'evolució que ha seguit la llengua des del llatí parlat a Còrsega fins a la llengua romànica que és l'idioma insular.

Al contrari del que passa en altres països mediterranis, al continent italià i a Sardenya, les proves escrites del parlar local són molt escasses i apareixen massa tard per permetre descriure la història de la llengua, difícil de comprendre si no és a partir del seu estat actual.

2.3. L'afrancesament

Gènova, reduïda a les planícies costeres, va vendre Còrsega a França el 1768, un any abans del naixement de Napoleó Bonaparte.

La influència del francès en el cors es va efectuar molt lentament a partir de l'annexió de 1769, durant un procés de transculturització que va durar prop d'un segle. Els efectes de l'aculturació es van veure considerablement accentuats, en primer lloc, per una política d'afrancesament vigorosa, i posteriorment, per les lleis educatives i per l'emigració cap a l'Imperi colonial, la qual cosa convertia el francès en «la llengua del pa». Al principi del

segle xx, l'afrancesament es va intensificar de manera important amb la implantació de l'educació primària obligatòria en llengua francesa (és a dir, es prohibia l'ús del cors en les classes). Aleshores, aquesta influència va prendre força a causa de la modificació del vocabulari, de la morfologia i de la sintaxi.

3. Les vicissituds d'una llengua

3.1. De l'edat mitjana al Segon Imperi

Després de la caiguda de l'Imperi romà, la fragmentació lingüística de les antigues colònies romanes va donar lloc a la llengua corsa. Posteriorment, es va produir una escissió interna entre tres grans grups dialectals: els dialectes del nord, els del sud i el parlar propi de la ciutat de Bonifacio. D'altra banda, és important esmentar la toscanització dels diferents parlars corsos a partir de la situació diglòssica que es va produir a les illes des de l'edat mitjana: el toscà ocupava el lloc dominant i el cors la posició subordinada.

Aquesta situació va experimentar un veritable canvi després de la integració de Còrsega a França (1789). Les elits culturals corses van reaccionar al procés d'afrancesament i van intentar resoldre el conflicte mitjançant l'ascens dels diferents dialectes locals corsos a la categoria de llengua. Malgrat això, la nova correlació de forces va continuar imposant una situació diglòssica, però, aquesta vegada, basada en les relacions cors/francès.

Tot i que la integració a França va significar la substitució de l'italià pel francès com a llengua oficial, la llengua cultural de les elits de Còrsega va continuar sent l'italià durant molts anys. Les elits socials i culturals corses van seguir freqüentant les universitats italianes, sobretot les de Pisa, Roma i Pàdua.

Fins al principi del segle XIX, el cors i l'italià es consideraven dues formes de la mateixa llengua (un diasistema); el cors era la llengua parlada i l'italià era la llengua escrita. A partir del Segon Imperi, el cors va anar retrocedint davant de l'italià, que ja no era la llengua oficial de l'illa, i tendia a mostrar-se com una *llengua* autònoma, sobretot a través del lent desenvolupament d'una literatura d'expressió corsa.

3.2. Del segle XIX a la Llei Deixonne

Al segle XIX es va produir un conflicte entre les noves activitats i concepcions econòmiques, i la pèrdua de l'agricultura local tradicional. La ruptura de l'equilibri econòmic, cultural i social de Còrsega va afectar, evidentment, la llengua, de la mateixa manera que va afectar la vida política de l'illa, i va ser l'origen dels moviments nacionalistes que es van desenvolupar a Còrsega a partir del segle XX.

A la fi del segle XIX, es va fundar el primer periòdic escrit en llengua corsa, *A Tramuntana*, mentre que als alhors de la Primera Guerra Mundial, la revista *A Cipra* va marcar el començament del «corsisme», pel que fa a la cultura, i de les reivindicacions autonomistes, pel que fa a la política.

Al voltant del periòdic *A Muvra* (fundat el 1920), es constitueix el primer nucli d'autonomistes que l'any 1923 creen el Partitu Corsu d'Azione, sota la influència del Partitu Sardo d'Azione, el qual era de creació recent a Sardenya. El partit reagrupava l'elit cultural

del país i volia que Còrsega tinguera una autonomia administrativa semblant a la d'Alsàcia-Lorena. Tanmateix, l'acció més important d'aquest grup va ser la seua contribució a la renovació cultural del país mitjançant l'edició de nombroses revistes i publicacions, de traduccions al cors i d'un bon nombre d'obres de teatre i certàmens de poesia popular (els *Mirendelle*) als pobles.

La llei núm. 51-46 de l'11 de gener de 1951, referent a l'ensenyament de les llengües i dels dialectes locals, s'anomenava Llei Deixonne, per Maurice Deixonne, qui havia presentat el projecte de llei quan era ponent de la comissió parlamentària de l'Educació nacional. Aquesta llei tenia dos objectius: defensar la llengua francesa i protegir les llengües regionals. En aquell moment, va aparèixer com una llei lingüística i una llei educativa; va ser, doncs, una llei molt important, ja que, per primera vegada, constituïa un reconeixement oficial del dret a l'existència de les llengües regionals (art. 1): «El Consell superior d'educació nacional s'encarregarà, en aquest marc i des de la promulgació de la present llei, de buscar els millors mitjans per afavorir l'estudi de les llengües i els dialectes locals a les regions on els fan servir».

Des de 1951 fins a 1974, la Llei Deixonne va deixar fora la llengua corsa, ja que es considerava que pertanyia a una àrea lingüística estrangera (l'italiana) i que no havia aconseguit un grau suficient d'unificació i de codificació perquè l'ensenyaren a les escoles. Amb l'alsacià va passar el mateix, es van argumentar les mateixes raons. El cors es considerava un dialecte al·logen que pertanyia a l'italià. L'any 1973, Jean Rocchi va fundar la *scola aperta*, una espècie d'escola lingüística amb la finalitat d'ensenyar als xiquets la llengua pròpia de l'illa durant les vacances escolars. Atès que el cors estava prohibit a les aules, la *scola aperta* s'impartia a les esglésies, a les sales municipals i, fins i tot, als bars.

3.3. Una normalització original

Pel que fa a l'àmbit regional, el cors gaudeix de cert reconeixement oficial gràcies a un decret governamental francès (1974) sobre l'ensenyament de la llengua corsa a les escoles (aplicació de la Llei Deixonne a Còrsega).

Amb l'arribada del cors a les aules, es va fer palesa la imperiosa necessitat de proveir els docents dels instruments pedagògics adequats per garantir l'ensenyament. El problema de la codificació ortogràfica s'havia resolt parcialment al principi dels anys 70, gràcies a les propostes de Geromini i Marchetti, que van inaugurar una grafia del cors coherent i funcional. Pel que fa a les pràctiques pedagògiques, es van iniciar de manera empírica seguint el principi de tempteig.

El problema que es plantejava estava relacionat directament amb l'absència d'una norma lingüística de referència, una manca de formació dels mestres i el caràcter improvisat d'un ensenyament nou. Aquest problema, a la vegada, calava la societat civil i justificava, en part, el nombre irrisori de docents que impartien l'assignatura de llengua corsa voluntàriament,

Tanmateix, el debat sobre la norma va ser l'element que va crear nombroses tensions i polèmiques mitjançant qüestions com ara «quin cors ensenyar?», «quin és el vertader cors?», «per quina varietat de cors s'optarà?», «per què hauria d'imposar als alumnes un cors diferent al meu?», etc.; evidentment no es tractava que uns reconegueren la supremacia lingüística dels altres.

En resum, ens trobem davant dels comportaments típics quan existeix una situació de diglòssia, comportaments que esterilitzen l'acció i reforcen la consciència dialectal. En aquest cas, el parany que calia evitar era la confrontació campanilista provocada per una tendència a adherir-se al model predominant de normalització, ja que la recerca d'una norma única i acadèmica feia palesa una opció ideològica més que un suport pedagògic realment funcional.

Des del començament incert i problemàtic de l'ensenyament del cors, la situació ha canviat molt, pel que fa tant a la mentalitat com a les pràctiques pedagògiques. La llengua corsa, com a disciplina escolar integrada en el sistema educatiu i en procés de generalització, presenta unes característiques molt particulars, especialment un temor a la «norma lingüística» que, a partir d'aquests moments, indica, un «estat de diglòssia desfasat».

L'any 1984, J. B. Marcellesi va dur a terme una enquesta en tot el territori cors sota l'ègida del CNRS (Acció Temàtica Programada 91 1164). Es tractava de posar a prova el concepte d'*individuació sociolingüística*, per la qual una comunitat defineix la seua llengua segons uns indicadors lingüístics d'identitat i la declara autònoma dels sistemes veïns. Els judicis epilingüístics de les persones enquestades han mostrat que els corsos presenten una gran capacitat per identificar les diferents varietats de cors (entre un conjunt de varietats corses i no corses) i també, principalment, per reconèixer-les totes com a equivalents pel que fa al seu valor lingüístic. La lliçó principal que s'extrau dels resultats de l'enquesta és que els corsos tenen una actitud particular davant de la variació dialectal, és a dir, que tenen un alt grau de tolerància. Aquesta disposició particular respecte a la variació lingüística representa un dels elements fonamentals del concepte de *llengua polinòmica*, tal com ho va proposar J. B. Marcellesi al XVII Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques (Aix-en-Provence, 1983) amb la definició següent:

[la llengua polinòmica és] la llengua que té una unitat abstracta i resulta d'un moviment dialectic i no de la simple ossificació d'una norma única; la seua existència es basa en l'afirmació massiva dels qui la parlen per donar-li un nom particular i declarar-la autònoma de les altres llengües reconegudes.

La llengua polinòmica mostra la diversitat dialectal, li confereix un caràcter legítim i no jerarquitzada les diferents normes existents.

A partir d'una afirmació com aquesta era necessari pensar en un procés de normalització que fóra radicalment diferent d'aquell que conduïa al reconeixement institucional i a la imposició en l'àmbit escolar, sobretot d'una varietat socialment dominant, pel que fa al model francès.

Aleshores es va instaurar progressivament, i en particular a l'escola, una norma nova, original i a la vegada revolucionària: la *norma polinòmica*, és a dir, plural, que alimenta la intolerància dialectal. Aquesta concepció nova de la norma lingüística, proposada per les universitats corses i difosa pel sistema escolar mitjançant els docents de cors especialment formats per a l'ensenyament polinòmic, va ser tan ben acollida per la societat civil que d'alguna manera es va adherir a una realitat sociolingüística viva encara que inconscient, ja que revelava certes actituds. Amb la conscienciació que el respecte per la variació dialectal allibera la paraula, ja que aquesta li resta a la llengua tot poder discriminatori, va ser possible

una evolució notable de les mentalitats que s'havien quedat encallades al principi en la llengua diglòssica.

L'elaboració lingüística que ha permès atribuir nous àmbits d'ús al cors també ha contribuït a difondre per tot el territori insular una angoixa que difereix de la diversitat, tot el contrari d'allò que va caracteritzar el començament dels anys 80, basats en el reconeixement explícit de l'altre. D'aquesta manera es va forjar el que hem denominat «esperit polinòmic», que ja no va utilitzar la variació lingüística com un obstacle davant la intercomprensió, sinó més bé com una riquesa que cal conservar i augmentar.

4. Característiques lingüístiques

4.1. Influències toscana, genovesa i francesa

Avui dia encara podem trobar marques importants de les influències que van forjar la llengua corsa.

De la influència toscana, queden avui una bona quantitat de paraules antigues com ara *avale* per dir *adesso* o *ora*, *nimu* per dir *nisuno* o *ancu* per dir *anche*. També destaca la influència toscana en una combinació sintàctica particular amb els pronoms personals i que no té res a veure amb la sintaxi de l'italià actual: *u mi da!* per dir *me lo da!*, que significa *me'l dónes*.

Tret d'algunes excepcions de caràcter tècnic, com el vocabulari de la ciutat, de la mar o la designació d'alguns objectes, el genovès no sembla haver deixat moltes empremtes en l'idioma insular. Les marques més representatives són paraules com ara *carrughju* (carrer), *scagnu* (escriptori), *brandale* (trípode), *piola* (destral), *spichjietti* (ulleres), etc.

Des del punt de vista lèxic, l'afrancesament va ocórrer primer per selecció, després per idoneïtat i finalment per substitució. Entre les paraules corses es van imposar aquelles que s'assemblaven més a l'equivalent francès, per exemple, es va imposar *dumanda* (demandar, en francès *demander*) en detriment de *chere*, o *sbarrazzà* (alliberar, en francès *débarrasser*) en detriment de *spachja*. Aquest fenomen duplica amb un gal·licisme els vocables corses tradicionals (*lunette*, que significa ullera, seria el gal·licisme de *spechjali*). Finalment, per substituir alguna paraula ja oblidada es van utilitzar els neologismes francesos. L'exemple més sorprenent és la paraula *brusso* (dot) que va substituir la seua denominació original, *panni di spossialisi* o *panni*, a partir del moment en què els notaris van començar a redactar les partides de matrimoni en francès. La modernitat i tot el que era nou i provenia de França va contribuir a l'afrancesament de la llengua corsa. Durant molt de temps, la llengua corsa va integrar tots aquests préstecs en el seu sistema fonològic i morfològic, i en aquest procés d'integració va transformar els sons [o] i [u] del francès perquè li eren desconeguts.

Des del punt de vista sintàctic, les marques del francès són menys importants, però no intrascendents. Com a exemple, podríem esmentar la tendència a substituir l'imperfet del subjuntiu per l'imperfet de l'indicatiu, que era la regla francesa quan aquest temps verbal es trobava darrere d'un *si* irreal: s'utilitzava, doncs, *se à sapla* en lloc de l'expressió més habitual *se à sapessi* o *sapiss*.

4.2. Particularitats

Aprendre el cors no és una tasca fàcil. Aquesta llengua posseeix unes particularitats que la fan apassionant però difícil de comprendre per a un francòfon. Els fenòmens d'alternança vocàlica i de canvi consonàntic són desconcertants, almenys a primera vista. A banda d'aquests fenòmens, pel que fa a l'escriptura i a la pronunciació, si hem estudiat un poc d'italià, de seguida veurem la semblança. De fet, el vocabulari comparteix un fons quasi del tot comú. Per als qui parlen l'italià, el vocabulari cors no els ha de suposar cap problema.

Malgrat això, el cors presenta unes dificultats pròpies que poden torbar, i no sols als italians.

El canvi consonàntic

El canvi consonàntic (a aquestes consonants les anomenem *cambiarine*) constitueix la major particularitat del cors. És més fàcil de percebre al nord que al sud. La regla diu que si una consonant sorda es troba darrere d'una vocal no accentuada, la consonant sorda esdevé sonora (però si es troba darrere d'una pausa, d'una consonant o d'una vocal accentuada, aquesta consonant sorda es manté sorda). Per exemple, la lletra *-c-* situada entre dues vocals es pronuncia [g]; d'aquesta manera la paraula francesa *second* (segon) es pronuncia [segon] i *Corsica* (Còrsega) es pronuncia [korsiga] (que, a més, en genovès s'escriu *Corsega*). A *Corsica* (la Còrsega) es pronuncia [ag-orsiga]; observem com el so que en la paraula *Corsica* era [k] ara esdevé [g]. *Un corsu* (un cors) es pronuncia [unk-orsu] mentre que *u corsu* (el cors) es pronuncia [ug-orsu].

L'obertura de les vocals

Aquest problema només té a veure amb les vocals *e* i *o*, que poden ser tancades o obertes. Es tracta d'un fenomen transcendent, ja que permet diferenciar dos homònims. Exemples:

cors	català	pronunciació corsa	cors	català	pronunciació corsa
ora	ombra	[ˈʃra]	ora	hora	[ˈora]
corsu	curs	[kˈʃrsu]	corsu	cors	[kˈorsu]
botte	bota (calçat)	[bˈottɔ]	botte	tonell	[bˈʃtɔ]
mele	poma	[mˈɛlɔ]	mele	mel	[mˈelɔ]
candela	espelma	[kandˈɛla]	candella	gota	[kandˈella]

L'alternança vocàlica

Al contrari del que passa en francès, on l'accent tònic se situa en l'última síl·laba de la paraula, la llengua corsa pot situar l'accent tònic quasi en qualsevol posició. El cors, igual que el provençal, l'italià, l'espanyol i molts altres idiomes, forma part del conjunt de llengües

que gaudeixen d'accent tònic variable. La posició de l'accent tònic (*l'incalcu*) és molt important, ja que pot modificar el significat d'una paraula; per exemple, *calamita* [kalam'ida] significa afectuós i *calamità* [kalamid'a] significa calamitat, i *catarru* [kad'arru] significa catarro i *càtaru* [k'adaru] significa pòrtic.

La majoria de les paraules porten l'accent tònic sobre la penúltima síl·laba: *casa* [k'aza] (casa), *machja* [m'atja] (matoll)... Aquest accent no s'hi marca mai gràficament. Aquests termes reben el nom de *parolle lisce* (paraules «llises»).

Per regla general, com en italià (però no com en espanyol), l'únic accent que es marca gràficament (amb un accent greu anomenat *aletta*) és l'accent tònic que recau sobre l'última síl·laba: *bè* (bé), *dà* (donar), *cantà* (cantar), *libertà* (llibertat), etc. Aquests termes s'anomenen *parolle mozze* (paraules «tallades»).

Alguns autors han decidit marcar l'accent gràficament també quan aquest es troba sobre l'antepenúltima síl·laba. Aquesta decisió ve determinada bé per raons pedagògiques per als estudiants bé perquè pensen que caldria marcar-lo sempre. S'anomenen *parolle sguillule* (paraules «lliscadisses»): *ghjòculu* [dj'ogulu] (jocuet), *ghjàrgalu* [dj'argalu] (barranc) i *càmera* [k'amɜra] (cambra). Segons la regla que s'ha adoptat avui dia, aquests accents no s'haurien de marcar.

5. El cors d'avui

5.1. Descripció demogràfica i lingüística

L'any 1990, la població total de Còrsega era de 253.992 habitants. Els corsos han mostrat des de sempre una elevada tendència a l'emigració, sobretot cap a la metròpoli; aquesta tendència augmenta després de les dues guerres mundials. A causa de la delicada situació econòmica de l'illa, existeixen pocs llocs de treball estables. Paral·lelament a aquest fenomen, després de la Segona Guerra Mundial l'illa experimenta un important moviment d'immigració de francesos que vénen atrets pel desenvolupament de les indústries turístiques i del sector terciari. L'arribada d'importants contingents de treballadors de França i la migració massiva de la població autòctona cap al litoral han provocat un important canvi en la situació (socio)lingüística de l'illa, ja que prop del 50% de la població actual de l'illa ha nascut fora de Còrsega, la qual cosa dona com a resultat una ruptura de la transmissió intergeneracional del cors i el desmembrament de la reserva lingüística corsòfona.

La meitat de la població viu en ciutats menudes d'entre 10.000 i 50.000 habitants, mentre que la resta s'ubica a les regions rurals o semirurals. Segons diferents estimacions, quasi el 10% de la població de Còrsega (és a dir, unes 25.000 persones) utilitzen el cors com a primera llengua. Tanmateix, sembla que quasi la meitat de la població (és a dir, unes 125.000 persones) podria dominar aquesta llengua. Açò indica un important descens durant aquests últims anys, ja que, segons una enquesta realitzada el 1980 per RINSEE (departament de l'Oficina Europea de Llengües Minoritàries), el 75% dels homes i el 65% de les dones dominaven mitjanament el cors. És molt evident que la tendència general dels últims trenta anys ha estat afavorir progressivament el francès.

5.2. Ús familiar i social de la llengua

El problema de la transmissió intergeneracional del cors és extremadament greu, sobretot una volta acabada la Segona Guerra Mundial. A les ciutats hi ha pocs pares corsòfons que es comuniquen amb els seus fills en cors; prefereixen parlar-los directament en francès, la qual cosa provoca que l'ús del cors al si de la família vaja desapareixent. Per això, les noves generacions adopten el francès com a primera llengua.

L'explicació d'aquest fenomen la trobem en raons d'ordre econòmic (disminució de la població activa després de l'emigració continuada de corsòfons i pas de la societat tradicional a la societat moderna), d'ordre social (importància del paper del francès com a llengua de promoció social) i d'ordre demogràfic (manca de llocs de treball al camp i, conseqüentment, despoblació progressiva de les zones rurals). Aquest últim factor és molt important, ja que la xarxa social corsòfona continua funcionant principalment al camp, on la transmissió intergeneracional del cors es realitza molt abans que a les ciutats. Atès que els pares que viuen a les ciutats a penes transmeten el cors als seus fills, aquesta llengua es troba en vies de desaparició com a mitjà de comunicació habitual en la societat urbana. A més, atès que el cors es veu com una llengua inútil per al futur, la gran majoria dels parlants corsos han adoptat una ideologia diglòssica que els fa pensar que el cors desapareixerà en l'interval d'una generació. Aquesta idea pren força perquè la quantitat de parlants corsos no deixa de disminuir, perquè els joves que no el parlen tampoc arriben mai a aprendre'l (malgrat unes poques excepcions) i perquè, al menys fins ara, la introducció del cors en certs nivells del sistema educatiu no ha donat com a resultat nous corsòfons.

5.3. Ensenyament

Pel que fa a l'ús del cors en l'educació infantil, només algunes escoles l'han inclòs en els programes com a assignatura optativa, per la qual cosa només uns pocs alumnes reben les lliçons en cors.

L'educació primària experimenta pràcticament la mateixa situació, encara que les escoles disposen d'alguns manuals pedagògics en cors per a les classes de llengua, d'història i de geografia.

Des del curs 1999-2000, tots els alumnes de 6è i 5è (11 a 12 anys) quedaven inscrits automàticament en l'opció LCC (llengua i cultura corses). Tanmateix, només amb una carta dels pares aquesta inscripció podia anul·lar-se. Tots els mestres que volgueren tenien la possibilitat d'impartir tres hores de classe de cors a la setmana, sempre que hi haguera una quantitat suficient de pares que ho demanaren. Des de 6è fins a 3r (11 a 15 anys), l'ensenyament evoluciona: durant els primers cursos l'assignatura es caracteritza per l'aspecte lúdic, però posteriorment dóna pas, de manera progressiva, a un ensenyament més teòric. Els objectius comunicatius continuen sent un element principal, perquè no hem d'oblidar que la supervivència de la llengua corsa depèn de l'oralitat, però l'alumne també aprèn a reflexionar sobre aquesta llengua i descobreix altres aspectes, gramaticals, fonològics, sintàctics, que caracteritzen el cors.

El professor de llengua i cultura corses encara no està obligat a seguir cap programa. És lliure de decidir la metodologia i el contingut de l'assignatura.

Tanmateix, açò no evita que el cors tinga cada vegada menys influència en l'educació primària i que, per regla general, l'ensenyament del cors en l'educació primària no revele cap corsòfon nou.

En l'educació secundària, prop del 20% dels alumnes reben classes de llengua corsa com a assignatura optativa en algunes escoles. Els professors encarregats de les classes de llengua corsa — la majoria dels casos en possessió del títol del Curs d'Adaptació Pedagògica per la Universitat de Corti — tenen molt poc de material pedagògic a l'abast per dur a terme la seua tasca. A més, l'optativitat de l'assignatura i la durada de les classes (entre 1 o 3 hores setmanals) provoquen una disminució de l'alumnat molt important per a la llengua corsa.

En l'àmbit universitari, l'aprenentatge del cors depèn de la disposició dels alumnes per dedicar una hora setmanal a la iniciació de la llengua corsa. A més, des de 1991, existeix un concurs-oposició per contractar professors de cors i el Centre d'Etudes Corses (Centre d'estudis corsos) va creixent, igual que els diferents graus (DEUG,² Licence,³ Maîtrise⁴). Cal afegir que algunes defenses de treballs d'investigació (projecte final de carrera, suficiència investigadora o tesis) es realitzen en cors, així com algunes classes magistrals.

Pel que fa a la inspecció educativa, el govern francès ha establert un sistema de control de l'ensenyament del cors mitjançant els inspectors pedagògics regionals.

Existeix un moviment molt desenvolupat per a la promoció del cors a l'escola, *Scola Corsa*, que publica llibres per a xiquets i organitza cursos per a adults. A més, hi ha una associació de docents, *A Caspa*, que lluita per aconseguir la cooficialitat de la llengua i l'ensenyament obligatori del cors des de l'educació infantil fins a la universitat. La pressió dels diferents moviments populars ha contribuït a reforçar una mica la situació del cors en l'ensenyament: inauguració de la Universitat de Corti el 1981, organització d'un servei públic per al Rectorat Acadèmic (creació dels càrrecs de coordinador i d'inspector), creació de llocs de treball de docents de llengua corsa, organització de la formació dels docents de primària i de secundària sota l'ègida del Rectorat Acadèmic i de la Universitat, i creació d'un Curs d'Aptitud Pedagògica per a secundària a la Universitat de Corti l'any 1991.

5.4. Mitjans de comunicació de massa i tecnologies de la informació

Alguns periòdics, com és el cas de *Scrontu*, es redacten completament en cors, encara que gaudeixen de poca difusió (a penes 5.000 exemplars). *U Ribombu* (20.000 exemplars) es redacta parcialment en cors, mentre que *Corse Matin*, *Nice Matin* i *La Corse* quasi mai fan servir el cors en els seus articles. Existeixen algunes publicacions periòdiques redactades totalment o parcialment en cors, com per exemple la revista setmanal *Arritti* (20.000 exemplars), *Paese* o *A Fiara*. *Rigiru* i *A'pian d'afretu* són dues revistes culturals i literàries de periodicitat irregular, encara que la primera té una difusió d'uns 20.000 exemplars.

² N. de la T: *Diplôme d'études universitaires générales*; títol que s'obté una vegada superat el primer cicle d'estudis superiors.

³ N. de la T: títol que s'obté una vegada superat el primer any del segon cicle d'estudis superiors.

⁴ N. de la T: títol que s'obté una vegada superat el segon cicle d'estudis superiors.

Radio Corsica Frequenza Mora (emissora regional de Radio France) emet unes 30 hores setmanals en cors, i té una audiència del 30%, tot i que l'ús del cors es trobe limitat als programes d'animació. Altres emissores que emeten en cors són Alta Frequenza (40 hores d'emissió i un 20% d'audiència), la ràdio cooperativa de RADECEC de Cervioni, Voce Nustrale, i unes altres ràdios privades com ara RCI i Radio Golfe. A Corti Calvi i Porto Vecchio existeixen unes altres ràdios locals. Finalment, Radio Paese (ràdio que emet des de Palis) es pot escoltar de vegades a Còrsega, i France Inter i RMC (Radio Monte-Carlo) emeten algun programa en cors.

L'ús de la llengua corsa a la televisió es limita a les emissions del canal francès France 3 Corse, que emet 40 minuts setmanals de programa en llengua corsa i que gaudeix de molt bona audiència.

5.5. Producció i indústries culturals

Tot i que no existeixen dades fiables sobre la quantitat de llibres publicats anualment a Còrsega, algunes fonts diuen que l'any 1990 es van publicar 10 llibres, el 1991 van aparèixer 15 llibres i el 1992 van sortir a la llum 20 llibres (es tractava principalment de llibres escolars, poesia, relats curts i novel·les).

Avui dia, la música tradicional és el suport principal de la llengua corsa, ja que existeixen molts grups que canten en cors i que triomfen (una desena d'aquests grups han gravat discos darrerament). Alguns, com per exemple I Muvrini són coneguts internacionalment. En canvi, pel que fa a la música rock i a la música moderna, trobem una presència prou dèbil del cors.

En el món del teatre, alguns grups professionals treballen majoritàriament en cors, com per exemple, U Teatrinu (Bastia), Ghnomaccia, I Chjari Aghjalesi, P. Guelfucci i I Surgenti. Existeixen nombroses companyies de teatre amateur com per exemple el Théâtre Point i Locu Teatrale. Malgrat l'ajuda pública que els dóna la Direcció Regional de Cultura de Còrsega, el treball d'aquests grups és minoritari.

La presència del cors en el cinema és fluixa, encara que s'han rodat molts curtmetratges i alguns llargmetratges a Còrsega; cal destacar la pel·lícula *La déchirure*, que es va doblar al cors.

Hi ha moltes associacions culturals que es dediquen a les activitats de promoció del cors: organització de cursos de cors, de col·loquis, de jornades de reflexió sobre la llengua, creació d'un museu d'art i tradicions populars, d'una ràdio cooperativa, d'un banc de dades lèxiques, etc.

6. El futur

El cors és un exemple clar de la progressiva desaparició de la reproducció lingüística intergeneracional. Posterior al bilingüisme d'una generació sobrevé principalment el monolingüisme francès de la generació següent. Malgrat l'absència de dades fiables (absència que és significativa per ella mateixa), s'ha fet palesa una disminució del nombre i de la proporció de corsòfons durant les últimes dècades. Les condicions socioeconòmiques són desfavorables des de fa temps, a causa del doble fenomen de l'emigració i la immigració.

L'escàs ús del cors per part de les institucions, la seua presència limitada en l'educació — en part justificable per l'absència d'una ortografia unificada i pel caràcter polinòmic del cors — i el seu aïllament a les zones rurals fan que siga pràcticament impossible que els joves utilitzen aquesta llengua. A més, el seu prestigi (la validesa d'aquesta per trobar un lloc de treball) és pràcticament nul.

Tanmateix, la pressió de les diferents associacions populars a favor de la promoció del cors ha aconseguit forçar la introducció formal del cors en el sistema educatiu i augmentar progressivament la sensibilitat de les autoritats regionals corses.

Finalment, és important que les autoritats regionals continuen donant suport a la promoció del cors (sobretot amb una major presència en el sistema educatiu) per contrarestar l'erosió progressiva de la llengua. Aquests dos aspectes de la situació indiquen que existeix la possibilitat de certa recuperació, encara que avui dia la base social del cors es troba molt dèbil i limitada a una elit molt activa culturalment a les ciutats, però molt minoritària socialment.

BIBLIOGRAFIA

- BERNÁRDEZ, E. (1999): *¿Qué son las lenguas?*, Madrid, Alianza.
- CAMPROUX, CH. (1980): *Las lenguas románicas*, Barcelona, Oikos-tau.
- NINYOLES, R.LL. (1989): *Estructura social i política lingüística*, Alzira, Bromera.
- TUSÓN, J. (2004): *Patrimoni natural*, Barcelona, Empúries.
- <<http://www.corsica.net/corsica/fr>>.
- <<http://www.corsica-guide.com/fr>>.
- <http://fr.wikipedia.org/wiki/Langue_corse>.
- <<http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/cors/fr/1/1/1.html>>.
- <<http://www.interromania.com/studii/suntan/comiti/normalisation.html>>.
- <<http://perso.wanadoo.fr/gbatti-alinguacorsa/ecriture.htm>>.
- <<http://www.ac-corse.fr/colleges/porticcio/matieres/corse.htm>>.
- <http://www.lexilogos.com/corse_prononciation.htm>.
- <<http://camping.usomallu.free.fr/langue.htm>>.
- <<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/corse-deixonne.hm>>.